

Norma: pomiędzy wartością a dyrektywą

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Film](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Lampart*, Warszawa 1963, s. 31.
- Źródło: John Rawls, *Teoria sprawiedliwości*, Warszawa 1994, s. 87.
- Źródło: Friedrich August von Hayek, *Konstytucja wolności*, Warszawa 2006, s. 258.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

Czy zasady moralne są niepodważalne? Czy jedne zasady można złamać w imię innych zasad? I co to za świat, który jest zbudowany na sprzecznych wartościach?

Twoje cele

- Scharakteryzujesz różne rodzaje norm społecznych.
- Wyjaśnisz, jak działa kontrola społeczna.
- Przeanalizujesz skutki łamania norm.

Dla zainteresowanych

**Badania opinii
publicznej: historia,
metody i ośrodki**

**Badanie opinii
publicznej**

Normy społeczne

**System prawny i system
moralny – czy coś je
łączy?**

Prawo a moralność

Badanie 1

Odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Ludzie różnią się między sobą w poglądach na to, jak dalece ich postępowanie powinno być podporządkowane pewnym ogólnym zasadom moralnym. Który z podanych poglądów zbliżony jest do twojego zdania na ten temat?

- Należy mieć wyraźne zasady moralne i nigdy od nich nie odstępować.
- Należy mieć wyraźne zasady moralne, ale w pewnych sytuacjach można od nich odstąpić, byleby były to sytuacje wyjątkowe.
- Należy mieć pewne zasady moralne, ale nie ma w tym nic złego, kiedy się od nich odstępuje w związku z różnymi sytuacjami życiowymi.
- Nie należy wiązać swojego postępowania określonymi z góry zasadami moralnymi, ale powinno się w zależności od sytuacji znajdować właściwe sposoby postępowania i zachowania.
- Trudno powiedzieć.

Źródło: *Moralność Polaków po dwudziestu latach przemian*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, marzec 2009, s. 2.

Porównaj swoją odpowiedź z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 2

Rozważ następujące problemy.

Jakie zasady moralne obowiązują bez wyjątku i nie można od nich odstępować? A może słowo „odstępować” nie jest zbyt ostre i daje się jednak znaleźć okoliczności absolutnie wyjątkowe? Jakie to okoliczności?

Jak określić „wyjątkowość” sytuacji uzasadniającej odstępstwo od zasad moralnych?

Jakie sytuacje życiowe uzasadniają odstępstwo od zasad moralnych? Jakie sytuacje od jakich zasad?

Na czym należy się oprzeć, jeśli nie na „z góry określonych zasadach moralnych”, wskazując „właściwe” zachowanie w konkretnych sytuacjach stawiających przed człowiekiem dylematy moralne?

Co to znaczy „określone z góry”?

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Ćwiczenie 3

Wymień przynajmniej pięciu bohaterów kultury, którzy swoimi działaniami łamią lub na nowo definiują normy.

Ćwiczenie 4

Wybierz jeden ze swoich przykładów z poprzedniego ćwiczenia. Postaraj się nazwać wszystkie normy społeczne, które zostały złamane lub przedefiniowane przez bohaterów wybranego przez siebie dzieła oraz wszystkie konsekwencje tych działań – zarówno takie, które oceniasz pozytywnie, jak i te, które oceniasz negatywnie.

Film

Polecenie 1

Obejrzyj film, odnosząc treści w nim prezentowane do wszystkich pytań, jakie pojawiły się w sekcji „Badanie 1”.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1CoRUNf4>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem Normy w działaniu.

Ćwiczenie 1

Dla wypowiedzi wypisanych w tabeli sformułuj normy postępowania, jakie z nich wynikają. Scharakteryzuj możliwe postawy konformistyczne i nonkonformistyczne, jakie można wobec tych norm przyjąć. Rozważ wszelkie konsekwencje takich postaw: negatywne i pozytywne dla jednostki przejawiającej postawę i dla grupy formułującej określoną normę.

Wypowiedź: „Nie będą nam w obcych językach narzucali, jaki ustrój mamy mieć w Polsce”.

Norma:

Działanie:

konformistyczne

nonkonformistyczne

Konsekwencje dla jednostki:

pozytywne

negatywne

Konsekwencje dla grupy:

pozytywne

negatywne

Wypowiedź: „Polska dla Polaków”.

Norma:

Działanie:

konformistyczne

nonkonformistyczne

**Konsekwencje
dla jednostki:**

pozytywne

negatywne

**Konsekwencje
dla grupy:**

pozytywne

negatywne

Wypowiedź:

„Pomaganie uchodźcom jest wpisane w historię naszego kraju i jest powinnością każdego chrześcijanina. To nie jest czyjś wymysł, nie jest to też nawet tylko pomysł obecnego papieża, ale obowiązek wynikający z Objawienia Bożego i tradycji Kościołów”.

Norma:

Działanie:

konformistyczne

nonkonformistyczne

**Konsekwencje
dla jednostki:**

pozytywne

negatywne

**Konsekwencje
dla grupy:**

pozytywne

negatywne

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1 oraz wykonanych ćwiczeń i ponownie odpowiedz na pytanie, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na inną odpowiedź.

Ćwiczenie 1

Ludzie różnią się między sobą w poglądach na to, jak dalece ich postępowanie powinno być podporządkowane pewnym ogólnym zasadom moralnym. Który z podanych poglądów zbliżony jest do twojego zdania na ten temat?

- Należy mieć wyraźne zasady moralne i nigdy od nich nie odstępować.
- Należy mieć wyraźne zasady moralne, ale w pewnych sytuacjach można od nich odstąpić, byleby były to sytuacje wyjątkowe.
- Należy mieć pewne zasady moralne, ale nie ma w tym nic złego, kiedy się od nich odstępuje w związku z wymaganiami różnych sytuacji życiowych.
- Nie należy wiązać swojego postępowania określonymi z góry zasadami moralnymi, ale powinno się w zależności od sytuacji znajdować właściwe sposoby postępowania i zachowania.
- Trudno powiedzieć.

Porównanie sondaży i wyników badań

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe zadane przez CBOS i w badaniach w twojej klasie.

Ludzie różnią się między sobą w poglądach na to, jak dalece ich postępowanie powinno być podporządkowane pewnym ogólnym zasadom moralnym. Który z podanych poglądów zbliżony jest do Pana(i) zdania na ten temat?

Oprac. na podst.: *Moralność Polaków po dwudziestu latach przemian*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, marzec 2009, s. 4.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W pierwszym kroku porównaj odpowiedzi z badań zrealizowanych przez CBOS na ogólnopolskiej próbie dorosłych Polaków z odpowiedziami twojej klasy udzielonymi na początku lekcji. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy jako grupa różnicie się czymś od społeczeństwa polskiego jako całości? Co uzasadnia te różnice?

W drugim kroku porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Przypisanie autorstwa normy prawnej konkretnej jednostce jest wystarczającym dowodem na twierdzenie, że norm nie tworzy społeczeństwo lecz jednostki.	☐	☐
Życie społeczne w krajach autorytarnych jest oparte, w odróżnieniu od krajów demokratycznych, na tzw. beznormiu.	☐	☐
Normy społeczne tym się różnią od norm boskich, że tylko te pierwsze wsparte są sankcjami w postaci kar. Te drugie oparte są na wolnej woli, jaką Bóg obdarzył człowieka.	☐	☐
Normy obyczajowe i zwyczaje regulują interakcje codzienne między ludźmi.	☐	☐
W trakcie procesu socjalizacji jednostka nie tylko przyswaja sobie system aksjonormatywny społeczeństwa, ale także buduje własną tożsamość społeczną i indywidualną oraz kształtuje własną osobowość.	☐	☐
Z badań socjologicznych wynika, że Polacy im rzadziej uczestniczą w praktykach religijnych, tym częściej odrzucają twierdzenie, że istnieją całkowicie jasne zasady określające, co jest dobre, a co złe.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i obrazem, a następnie wykonaj polecenie.

Źródło I

” Giuseppe Tomasi di Lampedusa

Lampart

– Oszalałeś, mój synu! Jak możesz przyłączać się do tych ludzi: to mafia i banda oszustów! Kto nosi nazwisko Falconeri, powinien być z nami, z królem. Niebieskie oczy znowu zaczęły się uśmiechać.

– Z królem, oczywiście, ale z którym królem? – Chłopak wpadł nagle w jeden z tych nastrojów krańcowej powagi, które czyniły go tak dalekim i zarazem tak drogim. – Jeśli nas tam nie będzie, oni ogłoszą [republikę](#). Jeśli chcemy, by wszystko pozostało tak, jak jest, wszystko się musi zmienić. Rozumiesz?

Źródło: Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Lampart*, Warszawa 1963, s. 31.

Źródło II

Eugène Delacroix "Wolność wiodąca lud na barykady"

Źródło: domena publiczna.

Przyjrzyj się fotografii i uzasadnij, że jest to adekwatna ilustracja cytatu z książki Giuseppe Tomasiego di Lampedusy pt. "Lampart".

Słownik

adekwatny

zgodny z czymś, odpowiedni, pasujący, odpowiadający

afektywny

odnoszący się do emocji; uczuciowy, emocjonalny

kontrola społeczna

mechanizmy regulujące zgodność zachowań jednostek i zbiorowości społecznych z normami i regułami obowiązującymi w społeczeństwie lub szerszych zbiorowościach społecznych

ład aksjonormatywny

układ wartości, norm postępowania, które umacniają te wartości oraz wzorów zachowania, czyli kulturowo i historycznie zmiennych form, jakie przybierają normy w zależności od konkretnej sytuacji, w której są stosowane przez jednostkę

republika

(z łac. *res publica* – rzecz wspólna, publiczna); forma państwa (rządu), w której głowa państwa (jednoosobowa albo kolegialna) wyłaniana jest na określony czas w drodze wyboru przez ogół obywateli (suwerenem politycznym w republice jest cały naród) lub przez specjalne kolegium wyborcze

rola społeczna

względnie trwałe, spójne oczekiwania, jakie wobec podejmującego rolę członka ma zbiorowość społeczna

status quo

obecny, niezmienny stan rzeczy; stan, który trwa, nie podlega w danym momencie zmianie; stąd: zwolennik status quo to zwolennik, obrońca obecnej rzeczywistości, obecnego porządku (niechętny zmianie)

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022, Historia i teraźniejszość

Temat: Norma: pomiędzy wartością a dyrektywą

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

I. Człowiek w społeczeństwie.

Uczeń:

4) charakteryzuje na przykładach różne rodzaje norm społecznych (w tym ich genezę), wyjaśnia mechanizm kontroli społecznej oraz skutki łamania tych norm.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje różne rodzaje norm społecznych;
- wyjaśnia, jak działa kontrola społeczna;
- analizuje skutki łamania norm.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Podział klasy na pięć zespołów. Każdy z nich ma wybrać jednego lub kilku bohaterów kultury, którzy swoimi działaniami łamią lub na nowo definiują normy. Bohaterowie nie powinni się powtarzać, choć taka sytuacja również jest interesująca, bo może przedsawiać różne oceny tej samej postaci. Uczniowie przedstawiają normy, które zostały złamane lub przededefiniowane przez bohaterów, a także konsekwencje tych działań. Forma: prezentacja multimedialna, czas: maksymalnie 5 min.

Faza wstępna:

1. Przedstawienie tematu „Norma: pomiędzy wartością a dyrektywą” i celów zajęć.
2. Rozpoznawanie wiedzy potocznej uczniów. Uczniowie próbują intuicyjnie odpowiedzieć na pytania zawarte we wprowadzeniu.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika pytanie sondażowe z sekcji Badanie 1. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór.
2. Uczniowie w parach rozwiązują problemy przedstawone w ćwiczeniu 2 w sekcji Badanie 1. Następnie chętne/wybrane pary przedstawiają rozwiązanie na forum klasy. Pozostali uczniowie mogą z nimi polemizować i przedstawiać własne stanowiska.
3. Przedstawienie uczniowskich prezentacji. Po każdej z nich pozostali uczniowie mogą polemizować z prelegentami, a na koniec zagłosować na postać, z którą się najbardziej utożsamiają.

4. Praca z filmem. Uczniowie zapoznają się z materiałem i sporządzają notatki dotyczące treści w kontekście pytania sondażowego i wcześniej rozważanych problemów. Chętne osoby dziela się swoimi refleksjami.
5. Podział klasy na trzy grupy. Każdy zespół analizuje przydzieloną wypowiedź z ćwiczenia 1 w sekcji Film. Po upływie wyznaczonego czasu następuje omówienie na forum klasy. Pozostali uczniowie mogą zadawać pytania i uzupełniać wypowiedzi prelegentów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytanie sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji Badanie 2). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 2 w sekcji Badanie 2. Uczniowie porównują wyniki sondażu przeprowadzonego przez CBOS oraz wyniki badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Na zakończenie zajęć chętne osoby podsumowują je z własnego punktu widzenia. Uczniowie, którzy zmienili zdanie podczas obu głosowań, mogą uzasadnić swoje decyzje.

Praca domowa:

1. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- *Moralność Polaków po dwudziestu latach przemian*, Komunikat z badań CBOS, Warszawa, marzec 2009.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.